

dr hab. Marek Rembierz, prof. UŚ  
Uniwersytet Śląski w Katowicach

**Recenzja dysertacji doktorskiej**  
**„John Henry Newman’s Clash with the Heritage of Modernity” (Lublin**  
**2022)**

**Autor: mgr Kingsley Mbamara Sabastine**

**Promotor rozprawy: prof. dr hab. Jan Kłós**

Decyzją Rady Wydziału Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II otrzymałem w celu sporządzenia recenzji rozprawę doktorską „John Henry Newman’s Clash with the Heritage of Modernity” (Lublin 2022), której autorem jest mgr Kingsley Mbamara Sabastine, a przygotowana została pod kierunkiem prof. dr hab. Jana Kłosa.

Wydział Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II, a w szczególności seminarium doktoranckie z filozofii i etyki społecznej, które prowadzi prof. dr hab. Jan Kłós, to środowisko naukowe jak najbardziej kompetentne i sprzyjające rozwijaniu rzetelnego namysłu nad rozumieniem filozoficznych, etycznych, społecznych i religijnych elementów koncepcji Johna H. Newmana, środowisko sprzyjające podejmowaniu badań – także porównawczych – nad koncepcjami filozoficznymi i etycznymi różnych myślicieli, którzy rozwijali antropologię filozoficzną zaangażowaną w sprawy społeczną i uwzględniającą kwestie religijne, myślicieli zajmujących się różnymi aspektami rozumienia nowożytności i jej problemów filozoficznych, etycznych, społecznych i religijnych.

Recenzowana rozprawa lokuje się w obszarze analiz filozoficznych podejmujących splot istotnych – aktualnych w czasach Johna H. Newmana, a także obecnych w dzisiejszych debatach filozoficznych i społecznych – zagadnień z zakresu epistemologii, etyki społecznej, filozofii religii i antropologii filozoficznej.

Zamierzeniem badawczym przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej, na co trafnie wskazuje jej tytuł, jest – prowadzona z punktu widzenia zainteresowań szeroko pojętych badań filozoficznych stawiających zasadnicze pytania o ludzką kondycję – rekonstrukcja i analiza podstaw integralnego (całościowego) rozumienia osoby ludzkiej, religii, polityki (zwłaszcza spór o liberalizm, spór o rozumienie i zakres wolności) oraz wartości (zwłaszcza rozumienia prawdy) w inspirowanej również religijnie myśli filozoficznej i społecznej Johna H. Newmana.

Od autora rozprawy doktorskiej – zgodnie z tradycyjnymi wymaganiami akademickimi – oczekuje się, że dokona on w przedkładanej przez niego dysertacji gruntowanej, rzetelnej, wielostronnej i interesującej analizy obranej przez niego – mającej wiele wątków – problematyki, że będzie opierał się na odpowiednim materiale źródłowym i wesprze swe wywody na reprezentatywnej, dobrze wyselekcjonowanej literaturze przedmiotu.

Lektura recenzowanej rozprawy pozwala stwierdzić, iż Autor wywiązał się z tego zadania w sposób wysoce zadowalający, w sposób wyróżniający się. Autor w odpowiedniej kolejności i konsekwentnie przeprowadza pogłębione analizy obranych na warsztat badawczy zagadnień spośród tych, które – jako spawy ważne – podejmował John H. Newman.

Autor rozprawy doktorskiej wykazał się umiejętnością odpowiedniego doboru ważnej i stawiającej wysokie wymagania problematyki badawczej, jaką są podstawowe zagadnienia epistemologiczne, społeczne i antropologiczne w ujęciu

W rozprawie przekonująco i interesująco wykazano, że wskazana w tytule i stanowiąca przedmiot badań problematyka jest warta współcześnie podejmowanych wielonurtowych badań filozoficznych, sięgających tak do rzetelnych studiów historycznofilozoficznych jak i do analiz problemowych.

Podstawowe zagadnienia epistemologiczne, społeczne i antropologiczne w ujęciu John H. Newman trzeba umiejętnie badać zgodnie z wymogami warsztatu historyka filozoficznych idei, ale – na podbudowie solidnych badań historycznofilozoficznych, aby „nie wyważać otwartych drzwi” – warto iść dalej i podejmować te zagadnienia wraz z odniesieniami do obecnie toczonych debat, w których rozpatruje się podobną problematykę.

Recenzowana dysertacja doktorska przekonuje jej czytelnika, że myśl filozoficzna i społeczna Johna H. Newmana jest myślą stanowiącą ważne dziedzictwo filozofii, którą – co ważne – warto rozpatrywać nie tylko w ramach historii filozofii (dokonanej już, zamkniętej, czy też antykwarycznej historii filozofii), ale myśl filozoficzną i społeczną Johna H. Newmana można i należy – podejmując budzące aktualnie zainteresowanie problemy filozoficzne – zestawiać i konfrontować z myślą znaczących filozofów. Nie chodzi więc tylko o dawniejszych myślicieli, do których sam John H. Newman nawiązywał, z których koncepcjami podejmował dyskusję. W recenzowanej rozprawie doktorskiej jak najbardziej przekonująco wykazuje się, że myśl filozoficzną i społeczną Johna H. Newmana warto zestawiać i konfrontować z myślą współczesnych nam filozofów, co może być także dzisiaj ożywcze dla rozwoju i pogłębiania myśli religijnej. Do tych współczesnych filozofów z pewnością należy słusznie przywoływany w recenzowanej rozprawie doktorskiej Alasdair MacIntyre.



Struktura pracy doktorskiej jest poprawna. Autor wypracował przejrzystą systematyzację rozpatrywanej problematyki w czterech rozdziałach, które podzielono na podpunkty. W rozprawie dokonano trafnego określenia podjętych problemów badawczych, zaprezentowano pogłębione i interesujące dociekania, zaproponowano własne interpretacje rozpatrywanych kwestii.

Analizy przedstawione w recenzowanej rozprawie doktorskiej przekonują o bardzo dobrym rozeznaniu Autora w zakresie rozpatrywanej przez niego problematyki i w literaturze przedmiotu.

We wstępie jasno i przekonująco przedstawiono zamierzenia badawcze, a co więcej Autor nie uchyła się od merytorycznie istotnych deklaracji o przekonaniach, które żywi, które – także w warstwie aksjologicznej i antropologicznej – ukierunkowują jego dociekania.

Mgr Kingsley Mbamara Sabastine należycie uwzględnia i omawia religijne źródła wypracowywanej przez Johna H. Newmana koncepcji człowieka i różnych (dopełniających się) form aktywności, zwłaszcza aktywności poznawczej, religijnej i społecznej konfrontując je z różnymi (odmiennymi, konkurencyjnymi) wizjami nowożytności jako rozwoju (postępu) w zakresie ludzkich zdolności i nowych form aktywności. W szczególności konfrontacja ta dotyczy koncepcji, które uznają dokonującą się w nowożytności sekularyzację za niezbędny warunek i zarazem za pożądany skutek rozwoju (postępu) w zakresie ludzkich zdolności i form aktywności.

W wywodach – co stanowi ich walor – Autor wyprowadza własne wnioski, które sformułowane są jasno, wyraźnie i skłaniają czytelnika do podejmowania samodzielnego namysłu nad rozpatrywaną problematyką. Wywody prowadzone przez Autora cechują się dociekliwością i „deliberatywnością”, skłaniają bowiem do dalszej dyskusji nad rozumieniem natury osoby ludzkiej i roli religii w życiu społecznym.

Warto odnotować we właściwy sposób w rozprawie doktorskiej nawiązuje się do wartościowego poznawczo dorobku Promotora rozprawy doktorskiej, bowiem dorobek prof. Jana Kłosa ze względów merytorycznych (a nie uprzejmościowych) jak najbardziej powinien być przywołany i włączony w dyskusję skupioną na problematyce podjętej w rozprawie.

Co do uwag, to w ramach recenzenckich powinności, aby zachować w recenzji również niezbędny i stosowny – wysoce ceniony również przez Johna H. Newmana – krytycyzm, zwrócę uwagę na niektóre kwestie wymagające poprawienia i dopracowania lub przemyślenia:

(1) W niektórych przynajmniej miejscach słabością jest rozbudowane referowanie czyichś poglądów, natomiast brakuje bardziej syntetyzujących przytaczanych wywodów.

(2) Pewien niedosyt jest odczuwalny w zakresie podjętych zagadnień, bo warto, aby Autor w swych dociekaniach spożytkował także interesujące – klasyczne dziś – analizy i postulaty Johna H. Newmana dotyczące sensu i funkcji Uniwersytetu (o ten właśnie wątek w szczególności warto rozbudować rozprawę, gdy będzie składana do publikacji).

(3) W niektórych miejscach wywodów przydałoby się bardziej rozbudowane nawiązanie do wcześniejszej – przed Johnem H. Newmana – koncepcji rozwijanych na gruncie filozofii o inspiracji chrześcijańskiej, co pozwoliłoby także jeszcze wyraźniej wskazać – na tym tle – na oryginalność i inne walory podejścia Johna H. Newmana.

(4) Mimo bogactwa przywoływanej i umiejętnie wykorzystanej literatury przedmiotu, można wskazać, że nie uwzględniono analiz Stanisława Kamińskiego, a warto było to – z merytorycznych względów – uczynić. Warto bowiem w odpowiedni sposób przywołać oparte na solidnej analizie i zarazem syntetyzujące systematyzacje nurtów i problemów filozofii, które wypracowywał Stanisław Kamiński (zawarte w jego publikacjach przetłumaczonych także na język angielski). Korzystając z tych systematyzacji Stanisława Kamińskiego powinno się ukazać jak w różnych aspektach (problemach, kategoriach, dążeniach poznawczych i praktycznych) może się w ramach tych systematyzacji sytuować myśl filozoficzna Johna H. Newmana, a także – niejako przy okazji – będzie można przywołać i promować wartościowe poznawczo (i uznawane już za klasyczne) dokonania intelektualne środowiska filozoficznego KUL, w którym powstała recenzowana rozprawa doktorska. Idąc tropem Stanisława Kamińskiego w recenzji warto także zwrócić uwagę na kwestię „statusu metodologicznego” myśli Johna H. Newmana: dokonujące się w niej przechodzenie między myślą religijną (zaangażowaną religijnie) a myślą filozoficzną. Zachęcam do zapoznania się z dostępnymi w języku angielskim publikacjami Stanisława Kamińskiego oraz do ich należytego spożytkowania w kolejnych badaniach i publikacjach.

(5). Warto poszerzyć zakres dyskusji o prawdzie:

- o klasyczne dziś analizy dotyczące tzw. prawd względnych, które – jako krytyczną dyskusję z relatywizmem w kwestii prawdy – przeprowadził Kazimierz Twardowski;

- o deflacyjne koncepcje prawdy, aby dzięki temu nabrać ostrożności w używaniu kategorii prawdy i ukazać możliwe nadużycia w posługiwaniu się pojęciem prawdy;

- w kwestii rozumienia prawdy warto postawić istotne dla całości dociekań zawartych w rozprawie doktorskiej pytania: Czy John H. Newman mówiąc w różnych miejscach swych wywodów o prawdzie zawsze mówi o tym samym? Czy w różnych kontekstach i uwikłaniach używane w jego wywodach słowa „prawda” zmienia – rozszerza lub zawęża – przypisywane mu znaczenie? Jak ma się prawda rozumiana epistemologicznie do prawdy rozumianej




ontologicznie? Kiedy słowo „prawda” w wywodach Johna H. Newmana można postrzegać jako zaczerpnięte ze słownika pojęć filozoficznych, a kiedy bywa zaczerpnięte ze słownika pojęć religijnych? Kiedy i jak stapia się z sobą prawda ujęta filozoficznie z prawdą ujętą religijnie?

(6) Dalszego, doprecyzowującego przedyskutowania zdają się wymagać jeszcze niektóre zapatrywania i stwierdzenia zawarte w rozpatrywanej myśli filozoficznej Johna H. Newmana, aby uniknąć ewentualnych nieporozumień interpretacyjnych i możliwie trafnie uchwycić intencję danych wypowiedzi. To zadanie, które warto kontynuować w serii artykułów po doktoracie.

Za warte wyeksponowania walory recenzowanej pracy doktorskiej w szczególności uznać należy:

- odpowiedni dobór poznawczo i społecznie ważnej problematyki filozoficznej, która ma także wymiar praktyczny (zwłaszcza z punktu widzenia osób zaangażowanych religijnie);
- umiejętne sięgnięcie do odpowiedniej teoretycznej (epistemologicznej) podbudowy analiz w obszarze myśli filozoficznej o nachyleniu praktycznym, dociekania w przemyślany sposób są nasycone właściwie dobranymi kategoriami i koncepcjami filozoficznymi;
- wskazana w tytule i podjęta w dysertacji doktorskiej problematyka nie była dotychczas przedmiotem w ten sposób ukierunkowanych i rozbudowanych analiz;
- prowadzenie badań w oparciu o właściwie dobraną bazę źródłową; oparcie się na odpowiednio dobranej i reprezentatywnej literaturze;
- przedstawiono w rozprawie pogłębioną, wielostronną i interesującą rekonstrukcję i analizę problemów, które rozpatrywał John H. Newman formułując swe koncepcje (swe stanowisko);
- bardzo trafnie scharakteryzowano swoiste cechy zapatrywań Johna H. Newmana na nowożytność, religię i politykę oraz koncepcję człowieka;
- należycie ukazano aktualne dziś – przynajmniej z określonych punktów widzenia – walory poznawcze i praktyczne koncepcji wypracowanych przez Johna H. Newmana;
- na wysoką ocenę zasługuje wyprowadzanie własnych wniosków, otwierających perspektywy dalszych badań nad myślą Johna H. Newmana oraz propozycja badań komparatystycznych – idąc między innymi za sposobem badań komparatystycznych Stanisława Kamińskiego – dotyczących innych filozoficznych ujęć związków nowożytności, religii i polityki z integralną (integrującą) koncepcją człowieka;
- dzięki wnikliwej rekonstrukcji i rzetelnym analizom elementów myśli Johna H. Newmana zawartym w recenzowanej pracy otwiera się pole do prowadzenia dalszych dyskusji



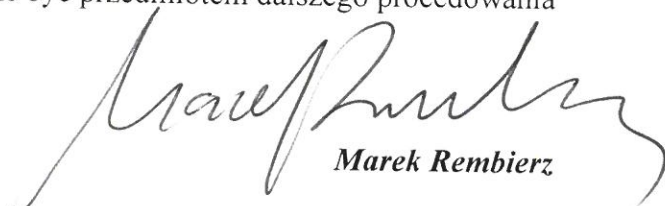
i nasuwają się też różnego rodzaju dalsze pytania wobec idei i tez formułowanych przez Johna H. Newmana.

Mgr Kingsley Mbamara Sabastine w dysertacji doktorskiej wykazał, iż ma wysokiej klasy kompetencje intelektualne, aby być jednym ze znaczących uczestników i moderatorów tej debaty, która może w różnych kontekstach kulturowych okazać się ożywczą dla myśli religijnej i teologicznej, a ta rozprawa doktorska może być ku temu znaczącym przyczynkiem. Autorowi należy życzyć, aby jego pasja intelektualna w podejściu do dzieła Johna H. Newmana, która ujawnia w dysertacji inspirował dalsze dyskusje prowadzone w różnych kontekstach kulturowych.

Na zakończenie recenzji propozycja „eksperymentu myślowego”. Na podstawie lektury pracy można przyjąć, iż jej Autor w dużej mierze akceptuje i podziela stanowisko wypracowane przez Johna H. Newmana, dlatego też – aby podtrzymać pasję poznawczą – proponuję Autorowi, aby w kojenie publikacji podjął się „eksperymentu myślowego”. Dla poszerzenia pola filozoficznych dociekań i zarazem wzmocnienia własnej argumentacji, wypracowania bardziej jeszcze dojrzałych koncepcji w oparciu o myśl Johna H. Newmana, zwłaszcza w zakresie pryncypialnie brzmiących „epistemologicznych i aksjologicznych podstaw” – proponuję przeprowadzenie „eksperymentu myślowego”: proponuję dokonanie – nawet daleko idącej, radykalnej – krytyki i dekonstrukcji stanowiska wypracowanego przez Johna H. Newmana, wychwycenia być może ukrytych słabości w przyjętych przez niego założeniach i przed założeniach oraz niespójności w toku jego argumentacji (przeskoków i ich maskowania). Po tak zrealizowanej próbie zdecydowanie krytycznego rozpoznania różnorodnych słabości i zarazem oczyszczającego (katarktycznego) namysłu, będzie można dalej i twórczo rozwijać myśl filozoficzną, społeczną i religijną Johna H. Newmana.

Tekst recenzowanej rozprawy, po ewentualnym uwzględnieniu sugerowanych w recenzji uzupełnień, warto opublikować w całości lub – co najmniej – w serii artykułów zawierających wybrane wyniki przedstawione w pracy.

**Konkluzja.** Rozprawa doktorska „John Henry Newman’s Clash with the Heritage of Modernity”, którą napisał mgr Kingsley Mbamara Sabastine, jak najbardziej spełnia ustawowe wymagania stawiane wobec prac doktorskich i może być przedmiotem dalszego procedowania w kolejnych etapach obrony pracy doktorskiej.



**Marek Rembierz**